
Sanderum og Omegns

LOKALHISTORISKE FORENING

Særtryk

Ja, det er det, jeg bliver kaldt - og det er jeg ganske godt tilfreds med.

Forfattet af Erik Stange til minde om hans bror Svend Refsgaard Stange

Jeg indeholder alt, hvad en mand har brug for, når han er ude at tjene på landet. Der er plads til både sokker, undertøj, skjorter, slips, bukser, huer, halstørklæder, handsker, jakke, vindjakke og også en overfrakke til når det er rigtig koldt. Desuden er der i bunden plads til sko og skopudsergrej.

Ja og desuden er jeg lavet af rigtigt træ med indfatning i en låge, som kan låses. Jeg er delt op i en hænge- og en læggedel og så har jeg 2 skuffer. I den nederste er der penge, brevpapir, blyant og kuglepen en mundharpe. Ja, nogle kalder det en mundharmonika, der er altid nogle, der vil blære sig.

Jeg er for øvrigt meget berejst her i sognet og godt kendt, da jeg faktisk er blevet flyttet 6 gange. Jeg er endda blevet flyttet med hestevogn med 2 heste foran! Rigtige arbejdsheste, ikke sådan nogle tyndbenede væddeløbsheste eller fritidsheste. Nej, det var altid jyske eller belgiske, som var grundige, rolige og stærke.

Jeg fik altid fået lov til at ligge ned på vognen, når jeg blev flyttet, og der slappede jeg virkelig af. Jeg havde som regel også stået op i et til to år, inden jeg blev flyttet og selvom jeg har 4 ben, var det hårdt at stå på gulvene, for dengang var der ikke tæpper i karlekamrene.

Det var altid en dag fyldt med forventning, når jeg skulle flyttes. Det var enten den 1. maj eller den 1. november. Min ejer Svend havde fri til at flytte mig og der var en medhjælp med til at bære mig ind. Jeg hyggede mig under flytningen og Svend og hans medhjælp fik sig en pipe tobak på vognen og snakkede om løst og fast - og om han nu fik en god plads og et godt madsted. Det var faktisk det mest afgørende, for fritid havde man kun lidt af.

Jeg vil gerne fortælle lidt om de forskellige steder, jeg har stået og været til gavn og det gør jeg bedst ved at fortælle om min ejer Svend.

Svend blev født den 27. maj 1937 (lige før 2. verdenskrig) af Mary, som var gift med Carsten Stange Nielsen. De var begge jyder; Mary fra Bjerlev ved Vejle og Carsten fra Hundslund ved Horsens. De var hver især taget til Fyn for at tjene ved landbruget - og de mødtes på Vosemose Gård. De blev forlovet og derefter gift og boede en tid i et kælderværelse hos Slagter Pedersen og Minna i Holmstrup.

Svends far, som blev, kaldt Stange, fik arbejde på Jernbanen og lejede et hus af Statsbanen i Sanderum Stormark. Han hjalp desuden meget til hos de lokale land- og husmænd og fru Stange hjalp til med roe- og høstarbejde eller når der skulle holdes sammenkomster på landet. Hjemme i huset supplerede de indtægterne med grøntsager fra egen have + fra et stykke jord på den anden side af jernbanen. Her var så mange bær, at de kunne sælge af dem og desuden blev der holdt høns, gris og geder, så der var frisk gedemælk hver morgen.

Svend havde en storebror, der hed Henning, som var 1 år ældre og 1 bror Erik, som var 2 år yngre. Så var der søster Else, som var 4 år yngre og til sidst Inge, som var født hele 9 år efter ham. Ja, der var nok at se til for forældrene. Heldigvis var Svends mor god til både at sy, stoppe og lappe, så alles tøj blev holdt i orden.

Svend fik engelsk syge, da han var lille og det kom til at præge hele hans liv. Han var noget svagelig i sin tidligste barndom, men voksede sig ud af de største problemer. Han kom først i skole, da han var 8 år og gik i 1. klasse et år ekstra, hvorefter han kunne følges med sin

bror Erik resten af skoletiden. Det var nok så betryggende, når nogle ville drille og deres lektier var så også de samme. Svend klarede det ved, at hans mor terpede dansk og regning samt bibelhistorie i mange år, så han blev rimelig i disse fag. Da han blev 14 år, skulle han ud at tjene, selvom han kun havde gået 6 år i skole og ikke fået 7. klasse med, men sådan var tiden. Heldigvis havde han lært en del på det ikke boglige område. Han kunne arbejde med alle haveredskaber, luge roer, hjælpe i marken og i stalden og omgås husdyr til alles tilfredshed. Han havde også delt aviser ud i flere år. Han burde kunne klare sig selv.

Den første plads fik han hos Erik Nielsen på Højgård i Sanderum, hvor han hjalp til i både stald og mark. Det var en meget familiær plads og Erik Nielsens kone Inge behandlede Svend som sine egne 2 yngre sønner. Her blev han i 1 år.

Næste plads var hos Rasmus Hansen i Elmelund. Det var en halvstor gård, hvor sønnen Erik også arbejdede samt datteren Gerda, som Svend havde gået i skole med. Her kom jeg - klædeskabet - til at stå i ladebygningen ovenpå hønsehuset og her blev både Svend og jeg vækket tidligt om morgenen af hanens gal. Jeg frøs hele natten, især om vinteren og Svend gjorde det samme, selvom han lå i en seng med halm i bunden og under en stor tung dyne. Der var koldt i kammeret, men det hjalp, når han kom over i den varme stald til køerne, som skulle malkes inden mælkekusken kom. Det var en god plads med god mad og kærlig omsorg af Rasmus' kone Petra og datteren Gerda. Om aftenen når alle havde fri, samledes de unge mennesker ved det meget idylliske gadekær i Elmelund og drøftede dagens og årets begivenheder.

Efter et par år var det så tid at flytte igen. Nu blev det Højmegård ved Carl Børge og Else og udover Svend var der Ejvind og andre medhjælpere. Og dem havde Svend det godt med. Han havde det egentlig godt med alle mennesker. Han var velvillig indstillet og han brokkede sig aldrig over nogen eller noget. Her blev han nogle år indtil han igen flyttede - og det var atter til en god plads.

Den plads var ikke ret langt væk, det var nemlig også i Højme hos Svend Jacobsen. Det var en forholdsvis ny, stor gård med en forkarl, en fodermester og så Svend. Her fik han kørekort til traktor, da gården selv skulle levere sukkerroer til Sukkerkogeriet, som lå langt fra gården. Uden kørekort var det kun tilladt at køre mellem gårdens egne marker. Når gårdene havde en fodermester, kunne man som karl nøjes med at passe køer om søndagen en gang om måneden, ellers var det som regel hver 14. dag. Her blev Svend også 1½ - 2 år.

Herefter gik turen til Sognefogeden i Sanderum, Hans Eriksen Jensen. Her var også fodermester Asger Navne og forkarlen Henry, som Svend var vældig glad for og senere besøgte, da denne blev gift og købte egen gård. Arbejdet her var også det sædvanlige: Start i marken om foråret, op-harvning, såning af korn og roer samt tromling af markerne. Snart kom roerne op og skulle radrenses og udtyndes og senere hakkes 2 gange i løbet af sommeren. Det var drøjt for ryggen at gå sådan foroverbøjet flere uger i træk, men der var nogle enkelte pauser, når det regnede meget. Så skulle der i stedet klippes hæk eller kalkes stalde. Hen over sommeren skulle der slås græs og lucerne til køerne, og det var tit også karlene, som skulle rense ved grisene og være med til at veje dem, inden de skulle på slagteriet. Hver dag skulle karlene også rense ved hestene, strigle og fodre dem samt passe deres seletøj med sværte. I august gik høsten i gang med selvbinder og der blev

arbejdet lang tid, når vejret tillod det. Negene skulle sættes i skokke, hvor de stod og tørrede, indtil de blev kørt i lade eller hæs.

Inden stubjorden blev skrælplojet, blev den revet med en hesterive for at samle de sidste strå. Det var altid en stor dag, når høsten var i hus. Der blev holdt høstfester i forsamlingshuset, hvor alle som havde hjulpet i høsten, blev indbudt til mad og dans. Nu kunne man så begynde at tærsk kornet, som stod i hæs udenfor.

Det var med et stort transportabelt tærskværk, som blev flyttet fra gård til gård. Resten af kornet i laderne blev tærsket i løbet af vinteren. Efter høsten tog man roerne op, aftoppede dem og fik toppene kørt i ensilagebeholderen. De almindelige roer blev kørt i roe hus eller roekule og blev dækket med halm og jord og sukkerroerne blev kørt til Sukkerkogeriet i Odense. Bagefter skulle møgstakken køres ud og spredes på marken og pløjes ned. Dette kunne man arbejde med til frosten kom.

Herefter skulle kornet, der var kørt i lade, tærskes og der skulle males korn til grisene og vales havre til hestene. Man skar hakkelse til hestene og fyldte jævnlige roehuset op med nye roer, da der blev brugt af dem hele tiden. Vinteren blev også brugt til reparation af bygninger og maskiner og var der meget sne, skulle man efter gårdens størrelse stille med 1-2 mand til snerydning. Der blev fældet træer, tyndet ud i hegn samt savet og kløvet brænde. Brændet blev brugt til fyring i stuehuset og til vaskekedlen. Der var sjældent varme på karleværelserne, enkelte havde dog en lille kakkelovn, som de selv skulle holde ild i. Tjenestepigerne boede som regel i stuehuset, hvor der var mere lunt. Karlene havde normalt 2 ugers ferie om året - og den ene skulle holdes om vinteren og den anden om sommeren. Og sådan forløb et år. Efter vinteren kom foråret, hvor man atter kunne komme i marken med heste og redskaber og gøre klar til endnu et års afgrøder.

Svends næste plads var også i Sanderum. Det var hos Katrine Nielsen, som havde en bestyrer, da hendes mand enten var død eller hun ikke havde haft nogen. Det var en sædvanlig mellemstor gård med almindeligt dyrehold og driftsmetoder, som Svend havde været igennem på de andre gårde. Forholdet til selve ejeren var dog et andet, da hun overlod styringen af gård og folk til bestyreren, som også var ansat.

På de gårde, hvor Svend tidligere havde tjent, havde gårdmandskonerne altid taget sig ekstra godt af Svend. Det var vist ikke tilfældet her - uden han af den grund led nogen nød. Han var jo bare ansat som andre. Alligevel blev han også her et par år, indtil han flyttede ud. Det var på samme tidspunkt, hvor landbruget ændrede sig meget. Der kom flere traktorer og større maskiner, så en enkelt mand kunne klare store arealer og mange steder afskaffede man enten grise eller kreaturer eller begge dele, så der ikke mere skulle bruges medhjælp. Desuden lejede man hjælp fra maskinstationer.

I mellemtiden var Svends far død og han flyttede hjem til sin mor. Og det gjorde jeg - karlekammerskabet - også. Det blev den sidste tur på hestevogn, ja det vil sige fladvogn med gummihjul, som blev trukket af en traktor, der både larmede og osede af udstødning og benzin. Jeg måtte ligge helt alene på gummivognen, da Svend jo sad på traktoren og på grund af larmen, kunne jeg hverken høre lærker, svaler eller andre fugle.

Jeg lå bare og kiggede op i luften og så på skyerne og de høje træer, som også var et flot syn. Snart var vi igen hjemme i huset ved viadukten. Jeg blev dog sat over i brændehuset, da der ikke var plads til mig inde.

Jeg havde fået en del mærker og skrammer af at blive flyttet rundt, men jeg var ikke helt kasseret. Jeg blev brugt til gammelt tøj, som skulle gemmes lidt endnu. Nu gik der en del år, hvor Svend arbejdede hos forskellige gartnere og pludselig en dag blev han kontaktet

af vejformanden Erik, som skulle bruge en mand til snerydning. Flere havde sagt nej, men Svend sprang omgående til, selvom det både var koldt og meget tidligt om morgenen. Det resulterede faktisk i, at han fik arbejde ved vejvæsenet, hvor han blev i mange år. Han lappede veje, rensede vandløb, satte snehegn op om vinteren og fejede sne på skoler og kommunens pladser.

Det blev en god tid for Svend. Han tog på ferie forskellige steder sydpå og altid med Gislev Rejser - og altid fandt han gode venner. Han dansede folkedans i Hjallesø og var med i Folkemusiklauget Fynboerne.

Svend tog sig godt af sin mor, og da hun kom på plejehjem, købte han barndomshjemmet og fortsatte med at passe hus og have med stor omhu. Desværre blev han syg og gik hjemme i nogle år, men kom da ud til familien og mindre arrangementer, hvor han fulgtes med sin bror Erik og hans kone Lis. Det kneb med at få tiden til at gå. Han havde hjemmehjælp, men de var der kun kort tid ad gangen. Heldigvis blev han visiteret til Havredal, hvor han efterfølgende kom alle hverdage. Her befandt han sig godt; nu havde han selskab.

Desværre blev helbredet dårligere, så han kom på Plejehjemmet Ingelise i Dalum, hvor han havde en kort opblomstring. Opholdet blev kun kortvarigt, da Svend døde. Han blev begravet ved Sanderum Kirke, hvor han både var døbt og konfirmeret. Han blev desværre kun 65 år.

Ja det var trist, men Svend havde trods en lidt dårlig start i børneårene, haft et godt liv med mange venner, rejser og oplevelser samt samvær i familien, hvor han også kom hos nogle af sine nevøer og niecer og de besøgte ham.

Sådan sluttede mit (karlekammerskabets) parløb med Svend. Barndomshjemmet skulle sælges og møblerne realiseres og jeg, som stod der i brændeskuret havde ikke de bedste udsigter for fremtiden. Jeg var skrammet, havde grim maling, en låge, der ikke kunne lukkes og ben og lister, som var faldet af. Heldet var dog med mig. Svends niece Heidi (hans bror Eriks ældste datter) ville gerne have mig stående, hvis jeg blev "shinet op" - og det syntes Erik var en god ide. Det skulle nu vise sig, at vejen frem til en ny fremtid var værre end jeg havde forestillet mig, men "Den grimme Ælling" måtte jo også grueligt meget igennem før den blev til en virkelig svane.

Jeg blev slæbt til Holmstrup, hjem til Lis og Erik og der blev jeg børstet og vasket grundigt. Det næste var dog ved at tage livet af mig. Jeg blev afsyret op til flere gange og til sidst var jeg helt nøgen uden maling. Jeg tror, det var lige så slemt, som når mennesker godvilligt får trukket næsehår og øjenbryn ud ja eller går i sauna og bliver pisket med birkegrene. Nå men det skulle være galt, før det kunne blive godt. Nu fik jeg nemlig dejligt brusebad igen både udenpå og indeni for at få den skrækkelige syre helt væk. Og det næste var herligt, ud i solen hvor jeg blev helt tør og varm. Da jeg var af rigtigt træ og ikke af nymodens spånplader, så holdt jeg til behandlingen og eventuelle tidligere møl og orm var pist væk. Nu blev jeg skrabet ren for den sidste rest maling, fik en tur med først groft og derefter fint sandpapir - og nu kom mit virkelige udseende til sin. ret. Jeg havde de kønneste årer og nuancer i træet foruden små skønhedspletter og knaster. Erik gav mig til sidst en god gang voks - og så var jeg frisk og moderne og klar til nye udfordringer hos Jan og Heidi. Først boede vi hus i Dyrup og jeg havde en god plads i stuen.

Nu bor vi ved Odense Havn i en dejlig lejlighed, hvor jeg er placeret midt i køkkenalrummet. Jeg bliver brugt til glas og porcelæn og er glad for udsigten til både havn og skov. Her nyder jeg mit otium efter lang tro tjeneste hos Svend.

Forfattet af Erik Stange til minde om hans bror Svend Refsgaard Stange

